

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال پنجم، شماره هیجدهم، بهار ۱۳۹۲

ص ص ۸۱-۱۰۲

بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش‌آموزان

به نوع گروه مرجع در دوره متوسطه در شهرستان اردبیل

حاجی ولی آفاقلیزاده^۱

دکتر محسن علایی^۲

دکتر فیروز راد^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۹/۲۲

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۱۲/۲۱

چکیده

موضوع پژوهش حاضر بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع دوره متوسطه شهرداری اردبیل است. جمعیت آماری ۱۳۵۴۸ نفر بوده و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده که نمونه به دست آمده از این فرمول ۴۰۰ نفر می‌باشد. روش تحقیق، پیمایش (Survey) و از طریق پرسشنامه داده‌ها جمع‌آوری و برای تعیین اعتبار اندازه‌گیری نظر چند تن از اساتید به عنوان ملاکی برای اعتبار پرسیده و برای برآورد روایی ابزار اندازه‌گیری از آلفای کرونباخ استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که متغیرهای دین‌داری، پیشرفت تحصیلی، پایگاه اجتماعی و جنسیت دانش‌آموزان با گرایش به نوع گروه مرجع تفاوتی معنی‌داری داشته‌اند و رابطه سایر متغیرهای پژوهشی یعنی مشارکت اجتماعی، شیوه مدیریت و استفاده از رسانه‌های جمعی با گرایش به نوع گروه مرجع معنی‌دار نبوده است. همچنین نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آزمون رگرسیون چند متغیره نشانگر این است که متغیرهای پیشرفت تحصیلی، پایگاه اجتماعی، دین‌داری و جنسیت در مدل مذکور باقی مانده-

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران. E-mail: hajivali.gha@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه پیام نور اردبیل، گروه علوم اجتماعی؛ اردبیل- ایران (نویسنده مسئول). E-mail: moalaei@gmail.com

۳. استادیار دانشگاه پیام نور تبریز، گروه علوم اجتماعی، صندوق پستی ۳۶۹۷-۱۹۳۹۵، تهران- ایران.

E-mail: rad291@yahoo.com

اند. گروه نخبگان و علمی با ۳۲/۳ درصد و گروه ورزشکاران ۲۷/۸ درصد به ترتیب اول و دوم و گروه اقتصادی با ۱/۸ درصد آخرین گروه مرجع انتخاب شدند.

واژگان کلیدی: گروه مرجع، پایگاه اجتماعی، دین‌داری، شیوه مدیریت و مشارکت اجتماعی.

مقدمه

از زمان پیدایش بشر در روی کره خاکی، همواره الگوپذیری، الگوگیری، تقلید و پیروی و انتخاب یک فرد یا یک گروه به عنوان الگو بوده، هر چند که کمیت و کیفیت آن مانند شرایط امروزی نبوده است. گروه‌های مرجع به عنوان یکی از عوامل جامعه‌پذیری، در شکل‌گیری نگرش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و کنش‌های فرد نقشی تعیین‌کننده دارند. این گروه‌ها خصوصاً بر نوجوانان و جوانان بیشتر تاثیر گذارند، چرا که این افراد بیشتر تحت تاثیر محیط اجتماعی قرار دارند. با بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به نوع گروه مرجع، و شناخت این عوامل می‌توانیم در سطح بالاتر برای جامعه خود الگوی مناسبی از عالمان علمی، قهرمانان ورزشی و هنری تربیت کنیم تا در آینده دچار مشکل نشویم. در سطح پایین‌تر نیز به نوجوانان، خصوصاً دانش‌آموزان که امید آینده وطن‌مان هستند. راه‌های صحیح الگوپذیری را بیاموزیم و تا طوری تعلیم و تربیت شوند، در آینده بتوانند به طور مطلوب از عهده اداره مملکت بیایند.

در این بین آموزش و پرورش که همواره بعنوان سمبل و نماد نوگرایی درحیطه‌های علمی، فرهنگی، سیاسی و مخصوصاً ارایه الگو و مرجع ارزشی و هنجاری مناسب حرف اول را می‌زند و همواره فراتر از سایر خرده نظام‌های جامعه در حرکت می‌باشد و بحث الگوگیری و الگو بودن را با اتخاذ از عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای جامعه اسلامی خود به گونه‌ای شدیدتر در خود رواج داده، شایسته است شناخت زمینه‌ها و عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری این قشر فرهیخته که نقش کلیدی درتکوین و حفظ توسعه پایدار دارند، را فراهم سازیم.

در این تحقیق به شناسایی گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس دولتی و عادی شهر اردبیل و عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری به عنوان یکی از عوامل جامعه‌پذیری، در شکل‌گیری نگرش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و کنش‌های فرد پرداخته شده است. این گروه‌ها خصوصاً بر نوجوانان و جوانان بیشتر تاثیر گذارند چرا که این افراد بیشتر تحت تاثیر محیط اجتماعی قرار دارند. بر چگونگی ایجاد گرایش دانش‌آموزان به این گروه‌ها خواهیم پرداخت، که چه افراد و گروه‌هایی به عنوان گروه مرجع رفتاری انتخاب می‌شوند؟ عوامل اجتماعی درگرایش به این گروه‌ها و افراد چه نقشی دارند؟

موضوع گرایش به نوع گروه مرجع، ریشه در تاریخ دیرینه ملت‌ها دارد و امروز این مفهوم اهمیت دو چندان پیدا کرده است، و گرایش به نوع گروه مرجع درعرصه‌های گوناگون همواره مورد بحث بسیاری از صاحب‌نظران بوده است. برخی از صاحب‌نظران، محور اصلی توسعه پایدار را برپایه گرایش افراد به نوع

گروه مرجع موفق جامعه می‌دانند. پس برای توسعه یافتگی ضرورت دارد همواره در سیاست‌گذاری‌های کلان اجتماعی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی عنصرگرایش افراد جامعه را به نوع گروه مرجع رفتاری مد نظر قرار بدهیم. اهمیت ویژگی‌های چون تحول‌پذیری و قابلیت انعطاف و تطابق و رشد سریع، استعداد و تحرک آنان باعث گردیده که بعضی از کشورهای درحال توسعه تربیت جوانان را عمده‌ترین مساله آینده و در صدد برنامه‌های ملی خود قرار دهند.

رفیع‌پور (۱۳۸۰)، معتقد است به منظور ایجاد گروه مرجع تلاش‌هایی از جانب رهبران هر جامعه انجام می‌گیرد، از جمله مشخص کردن دشمن مشترک، تعیین و تعقیب نمادهای مشترک و حتی المقدور پیوند آن‌ها با عناصر مذهبی و احساسی (به ویژه موسیقی) و به منظور به وجود آوردن انسجام و همبستگی گروهی وسیع در سطح ملی از طرق گوناگون مثل: نظام وظیفه اجباری، آموزش دبستان، رادیو و تلویزیون و ورزش. از این طریق کوشش می‌شود. «توجه به خود» بیشتر شود و اعضای جامعه غریبه‌ها و دیگر کشورهای مهم را برتر از خود نپندارند، تا بتوانند «هویت ملی» خود را حفظ کنند و برای آن اهمیت بیشتری قائل باشند (ستوده، ۱۳۸۰).

اگر یک جامعه آینده‌نگری نداشته باشد و خطراتی ریز و کوچک فرهنگی که درحال شکل‌گیری است به آن توجه نکند، بنا به نظر پارسونز در تئوری ساختارها روابطی که خرده نظام‌ها با یکدیگر دارند این خطر به خرده نظام‌های دیگر سرایت می‌کند. پایه، اساس و ثبات خرده نظام‌ها را مختل می‌کند و به تبع آن کل نظام را به خطر می‌اندازد. پس باید به گرایش افراد به نوع گروه مرجع رفتاری در مقاطع مختلف توجه خاصی شود تا در آینده نزدیک خطرات جدی به وجود نیاید.

بنابراین در این پژوهش سعی می‌شود گروه مرجع رفتاری دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه در سال تحصیلی (۹۳-۱۳۹۲) در شهر اردبیل به ترتیب اولویت مشخص شود و ویژگی‌هایی که باعث انتخاب این گروه‌ها به عنوان گروه مرجع شده مشخص گردد و همچنین علل و دلایل محبوبیت این ویژگی‌ها در منطقه روشن شود تا در صورتی که این ویژگی‌های مورد محبوب دانش‌آموزان با ارزش‌ها، باورها و هنجارهای نظام جمهوری اسلامی مغایر داشته باشد برنامه‌ریزی‌هایی در سازمان‌های آموزشی و تربیتی صورت گیرد تا از خطرات احتمالی در آینده از جمله ایزوله شدن جامعه، غریبه‌گرایی، غربزدگی مخصوصاً از خود بیگانگی جلوگیری شود و به هویت خودی اجتماعی و خود ملی باز گردند.

بنابراین شناخت و آگاهی از عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری دانش‌آموزان دوره متوسطه می‌تواند گام مهمی در جهت تبیین یکی از مسایل مهم در جامعه کنونی باشد. ضرورت دارد که هر جامعه گرایش افرادش را به نوع گروه مرجع رفتاری بداند و برای جهت‌دهی خاص طبق ارزش‌ها و باورهای خود به نوع گرایش آن‌ها از هر گونه اقداماتی دریغ نکند. شهر اردبیل هم بنا به موقعیت جغرافیایی‌اش یک شهر مرزی تلقی می‌شود که موقعیت نفوذی بیگانگان و تهاجم فرهنگی در آن وجود دارد. بنابراین با انجام این تحقیق گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری به ترتیب اولویت و

هم‌چنین با عوامل اجتماعی که در ارتباط هستند مشخص می‌شود و در صورت محرز شدن گروه مرجع رفتاری نامناسب و خطرناک اقدامات جدی از سوی مسئولان شهر با توجه به عنایت مسئولان کشور انجام می‌شود تا جلوی هر گونه عوامل خطرناک در آینده گرفته شود. چون که پیشگیری بهتر از درمان است و هزینه درمان کردن بیشتر و سخت‌تر از پیشگیری می‌باشد.

خاستگاه مفهوم و تئوری گروه مرجع در روان‌شناسی اجتماعی است که اولین بار هیمن در سال ۱۹۴۲ آن را به کار برد. او متوجه شد، پایگاه ذهنی (پایگاهی که شخص تصور می‌کند به آن تعلق دارد) نمی‌تواند مستقیماً از عوامل مانند درآمد و تربیت ناشی شود و تا حدودی به گروه‌های اجتماعی بستگی دارد که به عنوان چارچوب مرجع انتخاب می‌شود. افراد در انتخاب این گروه‌ها خود را محدود نمی‌کنند، به راحتی گروه‌هایی را بر می‌گزینند که عضو آن‌ها نیستند. هیمن تشخیص داد که باید میان «گروه تعلق» (گروهی که فرد واقعاً به آن تعلق دارد) و «گروه مرجع» (گروهی که فرد به عنوان مبنایی برای مقایسه و ارزیابی خود انتخاب می‌کند) تفاوت قائل شد (مرتن و دیگری، ۱۳۷۴).

صاحب‌نظران علوم اجتماعی جامعه‌پذیری را به گونه‌ای متفاوتی تقسیم‌بندی کرده‌اند که قنادان و مطیع (۱۳۷۵) از دو نوع جامعه‌پذیری، جامعه‌پذیری نخستین و جامعه‌پذیری دومین سخن گفتند. جامعه‌پذیری نخستین فرآیندی است که میان فرد و گروهی که با او در تماس بسیار نزدیک و صمیمی است، به وقوع می‌پیوندد. مانند: خانواده یا گروه‌همگنان. جامعه‌پذیری دومین معمولاً در وضعیت‌های رسمی‌تر روی می‌دهد و مهم‌ترین بخش‌های آن مدرسه و رسانه‌های گروهی هستند، جامعه‌پذیری در عمل شرایطی را پدید می‌آورد. یعنی در مراحل مختلف جامعه‌پذیری شخصیت‌ها یا گروه‌های مرجع برای فرد مهم و یا با اهمیت تلقی می‌شوند و فرد آن‌ها را به عنوان الگو انتخاب کرده و خود را با آن‌ها مقایسه و ارزیابی می‌نماید. در این شرایط فرد از تمایلات شخصی خود فاصله می‌گیرد و الگوهای رفتاری دیگران را سرمشق خود می‌سازد و بدین ترتیب، به افزایش تشابهات خود با دیگران می‌پردازد (نیک‌گهر، ۱۳۸۱).

اجتماعی شدن در محیط‌های اجتماعی صورت می‌گیرد که ستوده (۱۳۷۳) آن‌ها را در دو دسته معرفی کرده است: محیط‌های تعلق و محیط‌های مرجع. محیط‌های تعلق، محیط‌هایی هستند که فرد جزئی از آن‌هاست، و به طور خاص به آن‌ها تعلق دارد. محیط‌های مرجع آن‌هایی هستند که فرد بی‌آن که بدان‌ها تعلق داشته باشد، مدل‌ها و ارزش‌های آن‌ها به عاریت می‌گیرد و در کنش و واکنش اجتماعی، تحت تاثیر آن‌ها قرار دارد. این محیط‌ها دارای کارکرد دوگانه‌اند: نخست آن که هنجارها، ارزش‌ها و نهادهایی را فراهم می‌آورند که عوامل اجتماعی شدن را تحت تاثیر قرار می‌دهند. دوم آن که به وسیله و از طریق محیط‌های متفاوتی که بدان‌ها تعلق دارد یا بدان‌ها رجوع می‌کند، هویت خود را می‌شناسد و توسعه می‌بخشد (کوزر و دیگری، ۱۳۷۸). این که فرد ارزش‌های گروه را می‌پذیرد که خود به آن تعلق ندارد، ولی درآرزوی عضویت در آن است، دارد کارکرد دوگانه‌ای داشته باشد، یکی این که به او کمک می‌کند تا به آن

گروه راه یابد، و دیگر این که، سازگاری با گروهی را که بعداً عضو آن می‌شود، آسان می‌کند. گروه مرجع نقش اساسی در کشش و جذب افراد به سوی قطب‌های تولید کننده ارزش دارد که می‌تواند منفی یا مثبت باشد. یعنی انسان گروهی را به عنوان گروه منفی تلقی می‌کند و ارزش‌ها و هنجارهای آن گروه را منفی و غیرقابل پیروی می‌داند و یا برعکس، گروهی را مرجع مثبت می‌پندارند، و آرزوی دستیابی به مقیاس-های ارزشی و الگوهای رفتاری آن گروه را دارند. گروه‌های تعلق و گروه‌های مرجع در سطوح متفاوت حیات اجتماعی مطرح هستند وقتی که فرد به عنوان عضو خانواده مورد عنایت قرار می‌گیرد، گروه تعلق، به خانواده او محدود است و گروه مرجع، به گروه‌های درون یا بیرون از خانواده اطلاق می‌شود. اما وقتی که فرد به عنوان عضو یک ملت مطرح است، گروه تعلق او، ملت و گروه مرجع او، گروه‌های داخل یا خارج از ملت هستند. به همین دلیل حساسیت اداره کنندگان امور اجتماعی به گروه‌های مرجع زیاد است و تلاش می‌کنند تا به این انتخاب جهت دهند.

مفهوم گروه مرجع: گروه مرجع یکی از آن مفاهیم اجتماعی است که معنای بسیاری بر آن شمرده‌اند. در این میان مفهوم گروه مرجع رفتاری مسئله‌ای است که ابتدا باید روشن شود و ویژگی‌های آن مشخص گردد. شریف در تعریف گروه‌های مرجع چنین می‌گوید: گروه‌های مرجع، گروه‌هایی هستند که فرد درصد کسب عضویت آن‌ها است یا حداقل از حیث ذهنی و روانی پیوستن به آن‌ها را آرزو می‌کند.

رویکرد کنش متقابل نمادین: اولین جامعه‌شناسی صاحب نامی که درباره تأثیرات عوامل اجتماعی و گروه‌ها بر فرد، به نظریه‌پردازی پرداخته است، «چارلز هورتن کولی» است. وی در سال ۱۹۰۲ در کتاب معروفش «طبیعت انسان و نظم اجتماعی» مباحثی ارائه داد که ارتباط نزدیکی با مفهوم گروه مرجع دارد. کولی معتقد است تصورات افراد درباره خودشان براساس تعریفی که دیگران از آن‌ها دارند شکل می‌گیرد. «خود اجتماعی بازتابی از خود آینه‌سان است». ما در آینه تصورات دیگران، حالات و ویژگی‌های خود را می‌یابیم و از آن تأثیر می‌پذیریم. چیزی که ما را به غرور و مباهات یا بالعکس شرمندگی و ناراضی می‌کشد، تصویری ذهنی است که از تصورات دیگران درباره خودمان داریم (کولی، ۱۹۰۲: ۱۸۳). بنابراین به نظر کولی تصویر فرد درباره برداشت دیگران از او بر نوع نگاه و احساس او درباره خودش تأثیری تعیین کننده دارد و در نتیجه نگرش‌ها، رفتارها و هنجارهای او را جهت خواهد داد (داوسون و دیگران، ۲۰۰۰).

بحث «مید» درباره «دیگری تعمیم‌یافته» حوزه نظری دیگری است که ارتباط نزدیکی با بحث گروه مرجع دارد. مرتن نیز مید را به عنوان یکی از مهم‌ترین پیشگامان نظریه‌ی گروه مرجع معرفی کرده است (مرتن، ۱۹۷۵: ۲۳۸). طبق نظریه مید، فرد از منظر دیگر اعضای گروه یا منظر گروه اجتماعی که به آن تعلق دارد، خودش را تجربه و ارزیابی می‌کند. به اعتقاد مید فرد گروه اجتماعی خویش را به عنوان یک مجموعه سازمان یافته از گرایش‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و هدف‌های که به رفتار او و دیگری شکل می‌دهد، فرض می‌کند. «فرآیند اجتماعی از راه دیگری تعمیم‌یافته بر رفتار گروه تأثیر می‌گذارد، زیرا از این راه است که فرآیند اجتماعی یا گروه، به عنوان عامل تعیین کننده در ذهن فرد نفوذ می‌کند» (کرواس، ۱۳۷۴: ۲۰۲).

تاموتسو شیبتانی صاحب‌نظر دیگری است که به بحث درباره مفهوم گروه مرجع پرداخته است. وی سه کاربرد برای این مفهوم بیان کرده است: ۱. گروهی که به عنوان مبنای مقایسه و ارزیابی قرار می‌گیرد. ۲. گروهی که افراد میل به عضویت و مشارکت در آن دارند. ۳. گروهی که رویکردهای آن مورد پذیرش کنشگران قرار می‌گیرد. وی که در چارچوب نظریه کنش متقابل نمادین این موضوع را تحلیل می‌کند معتقد است: «آن چه یک فرد انجام می‌دهد، به تعریفی که او از موقعیت دارد بستگی دارد؛ تعریف فرد از موقعیت نیز ناشی از رویکرد سازمان یافته اوست و این رویکرد در جریان ارتباطات اجتماعی شکل می‌گیرد. بنابراین تنوع در دیدگاه‌ها و رویکردها ناشی از تفاوت کانال‌های ارتباطی است و از آنجا که گروه مرجع گروهی است که رویکرد و دیدگاهش چارچوب مرجع افراد را تشکیل می‌دهد، انتخاب گروه مرجع نیز تحت تاثیر نوع ارتباطات اجتماعی خصوصا در جامعه توده‌ای مدرن می‌باشد و با تغییر شبکه ارتباطی، گروه‌های مرجع نیز تغییر می‌کنند و به تبع آن دیدگاه‌ها و نگرش‌های افراد نیز تغییر می‌کنند» (ماینسولمتر، ۱۹۶۳: ۱۷۱-۱۶۰).

رویکرد کارکردگرایی: صاحب‌نظران دیگری از قبیل «کلی»، «آیزنشتات»، «استوفر»، «مارشال» و ... نیز درباره گروه‌های مرجع و کارکردهای آن‌ها و مفاهیم مشابه ارائه داده‌اند. اما مهم‌ترین نظریه جامعه‌شناختی در این مورد، تئوری گروه مرجع است که توسط «رابرت. کی. مرتن» در سال ۱۹۴۹ تدوین شد و در کتاب «تئوری و ساخت اجتماعی» به چاپ رسیده است. نظریه گروه مرجع مرتن درست جامعه‌شناسی کارکردی قرار دارد. بر اساس مکتب کارکردی وجود و بقای یک نهاد یا ساخت اجتماعی معلول استعداد و نقش آن در تامین کارکردهایی است که نیازهای ضروری نظام اجتماعی را تامین و بقا و دوام آن را تضمین می‌کند. در واقع تحلیل این مکتب نظری مبتنی بر تصویر نیازهای ضروری نظام اجتماعی و نهادهای است که به تامین این نیازها می‌پردازد. یکی از مهم‌ترین این ضرورت‌ها، جامعه‌پذیری به معنای فرآیند انتقال ارزش‌ها و هنجارهای جامعه است. این فرآیند توسط نهادهایی از قبیل خانواده، مدرسه، رسانه‌ها، دوستان و ... به اجرا درمی‌آید. در واقع نیاز جامعه به تامین حد نصابی از توافق بر سر ارزش‌های اجتماعی و انتقال هنجارها و مهارت‌های لازم برای جامعه، مقتضی ظهور نهادهایی است که این ضرورت‌های فونکسیون را تامین کنند. گروه‌های مرجع نیز در همین چارچوب قرار می‌گیرد، زیرا گروه‌های مرجع در نهایت متولی انتقال برخی هنجارها (گروه‌های مرجع هنجاری) و تامین ملاک‌ها و معیارهای لازم برای ارزیابی و محک زدن رفتارها و باورهای افراد هستند (گروه‌های مرجع تطبیقی) انسان‌ها برای ارزیابی و داوری رفتار و نگرش خود به گروه‌ها مراجعه می‌کنند که چه بسا عضو آن هم نیستند. اما به دلیل کارکردهایی که برای افراد و ساختارهای اجتماعی دارند الگوهای ذهنی و عملی آنان قرار می‌گیرند. نظریه گروه مرجع ادعان می‌دارد که از نظر اجتماعی، افراد تحت تاثیر گروه‌هایی قرار می‌گیرند که به گمان آن‌ها اهمیت زیادی دارند. آن‌ها گروه‌های مشخصی را به عنوان راهنما و الگوهای رفتار خود انتخاب می‌کنند

(گروه‌های مرجع هنجاری). افراد، گروه‌هایی را به عنوان مبنایی برای مقایسه خود با دیگر افراد و گروه‌ها در نظر می‌گیرد (گروه‌های مرجع تطبیقی). افراد غالباً بیش از یک گروه را بعنوان گروه مرجع خود انتخاب می‌کنند (گروه‌های مرجع چندگانه). بنابراین فرآیند انتخاب گروه مرجع، انتخاب گروه یا افراد به عنوان چارچوب مرجع را نیز شامل می‌شود. حال این افراد یا گروه‌ها ممکن است مربوط به گروه عضویت یا گروه خودی باشند یا گروه‌های غیر عضویت یا غیر خودی، اما مسئله مهم و اصلی در تئوری گروه مرجع این است که چه عواملی باعث می‌شود فرد، گروه عضویت یا گروه غیر عضویت را به عنوان گروه مرجع انتخاب کند؟

رویکرد کارکردگرایی - ساختاری: تالکوت پارسونز، جامعه‌شناسی ساختی کارکردی است. براین اساس دنیای اجتماعی را از زاویه افکار مردم به خصوص ارزش‌ها و هنجارها مشاهده می‌کند (کرایب، ۱۳۷۸). برای وی نظام فرهنگی حتی بیشتر از ساختارهای نظام اجتماعی اهمیت دارد. وی خودش را یک جبرگرای فرهنگی می‌داند (ریترز، ۱۳۷۷). پارسونز در نگرش به تاثیرگذاری خرده‌ها بر راه‌ها و اهداف اشاره می‌کند و اعلام می‌کند که در نهایت انسان و راه‌هایی که انتخاب می‌کند و اهدافی که بشر بر می‌گزیند متاثر از عناصر مادی و غیر فرهنگ و روابط حاکم بر آن و نظام اجباری اجتماعی است (تنهایی، ۱۳۷۴). فرهنگ میانجی کنش متقابل میان کنشگران است و شخصیت و نظام اجتماعی را با هم پیوند می‌دهد. فرهنگ در نظام اجتماعی به صورت هنجارها و ارزش‌ها در می‌یابد و در نظام شخصیت، ملکه ذهن کنشگران می‌شود (ریترز، ۱۳۷۷). از دیدگاه پارسونز جهان فرهنگی با شخصیت رابطه دارد. پارسونز کارکرد چهارم نظام شخصیت را هویت می‌نامد که کنشگران عامل با درونی کردن نمادها، ارزش‌ها و ایدئولوژی‌هایی که نظام فرهنگی جامعه عرضه می‌کند به کنش خود جهت می‌دهد که هم برای خودش و هم برای دیگران معنا-دار است. به موجب نظریه عمومی کنش پارسونز، نظام فرعی هویت اساس پایدار شخصیت را می‌سازد و می‌تواند بر سایر نظام‌های فرعی شخصیت و بر روابط میانی‌شان نظارت کند. زیرا تامین کننده عناصر یگانگی و هماهنگی میان نظام فرعی شخصیت است (روشر، ۱۳۷۶).

پیشینه عملی (تحقیقات انجام شده): جدیدترین اطلاعات به دست آمده در مورد موضوع مورد بحث، مربوط به تحقیقی از سیلانی (۱۳۸۲) است که تحت عنوان «شناسایی الگوهای رایج رفتاری و عوامل موثر بر این الگوها در بین دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمان» است که مهم‌ترین الگوها را به ترتیب مادر با ۷۸ درصد، پدر با ۷۵ درصد، دوستان و همسالان با ۶۵ درصد، ورزشکاران با ۶۴ درصد و خواهران و برادران بزرگ‌تر با ۶۰ درصد معرفی کرد و ویژگی‌های گروه‌های مرجع دانشجویان را بدین ترتیب برشمرد: تحصیلات بالا با ۸۶ درصد، داشتن صفات پسندیده با ۸۳ درصد و خوش صحبت بودن با ۷۹ درصد.

تحقیق دیگری که سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰) با استفاده از پرسشنامه طرح ملی مشاوره و گفت و گوی جوانان انجام داد و نمونه‌گیری آماری آن در تهران و مراکز استان‌های کشور انجام شد، نشانگر آن است که دانش‌آموزان دوستان را صمیمی‌تر از اعضای خانواده می‌دانند و ۴۳ درصد ترجیح می‌دهند، مطالب

خصوصی خود را با دوستان در میان بگذارند. حداقل نیمی از دانش‌آموزان جوان ایرانی با برنامه‌ها و عملکرد مدرسه مسئله دارند و نیمی دیگر، برنامه‌های صدا و سیما را مورد قبول نمی‌دانند. ۷۴ درصد نیز خانواده را برای شکوفایی استعدادهاش مناسب می‌دانند و ۸۹ درصد آنان درخانه احساس آرامش می‌کنند. در پژوهشی با عنوان «بررسی و مقایسه اشخاص و گروه‌های مرجع رفتاری دانش‌آموزان دوره ابتدایی و راهنمایی در استان اصفهان در سال تحصیلی (۸۲-۱۳۸۱) انجام گرفته و اهداف زیر پیگیری شد: بررسی اشخاص و گروه‌های مرجع رفتاری به صورت تیپ‌شناسی اجتماعی در دانش‌آموزان به تفکیک جنسیت، شهری و روستایی، دوره تحصیلی و سطح درآمد خانوار دست‌یابی به محورهای اساسی دلایل و ویژگی‌های همانندسازی و الگوپذیری دانش‌آموزان ابتدایی و راهنمایی و ارائه راهکارهای عمومی جهت برنامه‌ریزی علمی مناسب و دقیق فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی، پرورشی و فرهنگی. برخی از یافته‌های پژوهش مذکور نشان می‌دهد که معصومین (ع) مهم‌ترین و محبوب‌ترین گروه مرجع رفتاری مورد علاقه دانش‌آموزان بوده‌اند و از این نظر تفاوتی بین دختران و پسران کم درآمد و پر درآمد و راهنمایی و ابتدایی، شهری و روستایی نبوده است. بعد از این گروه اعضای خانواده و محارم محبوب‌ترین شخصیت‌های مورد علاقه دانش‌آموزان بوده‌اند و بعد از آن‌ها کشتی‌گیران و وزنه‌برداران و بعد فوتبالیست‌های خارجی بوده‌اند. در میان اعضای خانواده مادر محبوب‌ترین شخصیت بوده است. در میان شخصیت‌های هنری بازیگران آن موقع تلویزیون و سینما محبوب‌ترین گروه‌ها بوده‌اند. از میان شخصیت‌های علمی توماس ادیسون و بعد از آن ابن‌سینا و گراهام بل محبوب‌ترین شخصیت‌های علمی بوده‌اند. علمای حوزوی و دینی با فاصله زیادی پایین‌تر از آن‌ها قرار داشته‌اند (منتظرالظهور، ۱۳۸۲).

پژوهشی دیگری تحت عنوان «بررسی گروه‌های مرجع دانش‌آموزان ایرانی شاغل به تحصیل در مجتمع-های آموزشی ایرانیان درسوریه در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴» صورت گرفت که در آن اهداف زیر پیگیری شد:

۱. بررسی افراد و گروه‌های مرجع دانش‌آموزان ایرانی در سوریه به صورت تیپ‌شناسی اجتماعی در دانش‌آموزان به تفکیک جنسیت، دوره تحصیلی راهنمایی و متوسطه.
۲. بررسی دلایل انتخاب گروه‌های مرجع رفتاری دانش‌آموزان جهت برنامه‌ریزی آموزشی، علمی، پرورشی و فرهنگی. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که گروه‌های مرجع این دانش‌آموزان به ترتیب عبارتند از: گروه‌های علمی، ورزشی، مذهبی، هنری، خانوادگی، دوستان، سیاسی و ادبی. گروه‌های مرجع دانش‌آموزان دوره راهنمایی گروه‌های هنری، ورزشی و علمی بودند. البته گروه ورزشی برای دانش‌آموزان پسر دوره راهنمایی مهم‌تر بوده و گروه هنری برای دانش‌آموزان دختر مهم بودند. دیدگاه دانش‌آموزان دختر و پسر دوره راهنمایی در مورد گروه‌های ورزشی بسیار متفاوت بوده است. برای پسران رتبه اول و برای دختران رتبه آخر را داشته‌اند. مهم‌ترین شخصیت محبوب دانش‌آموزان دوره متوسطه برای پسران شخصیت‌های ورزشی، خانوادگی، مذهبی و علمی بودند،

ولی برای دختران شخصیت‌های علمی، مذهبی و ادبی بودند. از نظر دانش‌آموزان مهم‌ترین ویژگی‌های که به وسیله آن افراد مهم تلقی می‌شوند، مهربانی، صداقت و سایر خصوصیات اخلاقی بوده است (۳۲/۵۰ درصد)، و بعد از آن دانش (۲۲/۲۳ درصد)، ویژگی شخصیت محبوب بوده است و ثروت آخرین و کم اهمیت‌ترین ویژگی، ویژگی افراد محبوب ایرانی بوده است (۱۶/۵ درصد).

هدف اصلی این پژوهش ((تعیین تفاوت عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری))، و اهداف فرعی عبارتند از:

- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با میزان مشارکت اجتماعی.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با میزان استفاده از رسانه‌های جمعی.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با میزان دین‌داری.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با سطح پیشرفت تحصیلی.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری بر حسب جنس آن‌ها.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با میزان پایگاه اجتماعی خانواده‌ها.
- تعیین تفاوت گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری با نوع شیوه‌ی مدیریت خانواده‌ها.

فرضیه‌های تحقیق

- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب میزان مشارکت اجتماعی آن‌ها متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب میزان استفاده از رسانه‌های جمعی متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب میزان دین‌داری آن‌ها متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب میزان پیشرفت تحصیلی آن‌ها متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع بر حسب جنس آن‌ها متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب پایگاه اجتماعی خانواده‌های آن‌ها متفاوت است.
- گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب شیوه مدیریت خانواده‌های آن‌ها متفاوت است.

ابزار و روش تحقیق

این تحقیق از نوع پیمایش (Survey) است. روش گردآوری اطلاعات میدانی و ابزارگردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد.

جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در مدارس دولتی، عادی دوره متوسطه (دختر و پسر) در سال تحصیلی (۱۳۹۲-۹۳) در شهر اردبیل بود. از جامعه آماری ۱۳۵۸۴ دانش‌آموزی که تعداد، ۷۰۱۳ دانش‌آموز در ناحیه یک و ۶۵۷۱ دانش‌آموز در ناحیه دو، و هم‌چنین ۶۴۸۶ دانش‌آموز پسر و ۷۰۹۸ دانش‌آموز دختر در مقطع متوسطه در اول، دوم و سوم دبیرستان مشغول به تحصیل‌اند. این آمار از سازمان

آموزش و پرورش استان اردبیل اخذ شده است. از جامعه آماری ۱۳۵۸۴ نفری با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۴ دانش‌آموز به عنوان نمونه آماری محاسبه، و به علت احتمال ریزش، نمونه آماری را به ۴۰۰ نفر ارتقا دادیم. روش نمونه‌گیری در این تحقیق ابتدا خوشه‌ای چند مرحله‌ای و بعداً طبقه‌ای متناسب بود. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که برای تعیین اعتباراندازه‌گیری، اعتبارمحتوی (Contenty Validity) و اعتبار نظری (Face Validity) نظر چند تن از اساتید به عنوان ملاکی برای اعتبار پرسیده شد. بعد از تغییرات لازم توسط اساتید راهنما و مشاور از این سؤال‌ها برای سنجش متغیرها استفاده شد. اما برای برآورد روایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق از آلفای کرونباخ (Cronbach Alpha) استفاده شد. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای تحلیل تفاوت متغیرهای پیش-بین میزان مشارکت اجتماعی، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، میزان دین‌داری، میزان پیشرفت تحصیلی، نوع شیوه مدیریت و سطح پایگاه اجتماعی استفاده شده و برای تحلیل تفاوت جنس از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف دو نمونه‌ای استفاده شد. همچنین برای مشخص کردن سهم هر متغیر مستقل بر تغییرات متغیر وابسته از آزمون رگرسیون چند متغیره، در نرم‌افزار کامپیوتری SPSS نسخه ۲۰ استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

وضعیت جنسی آزمودنی‌ها: از کل نمونه آماری که ۴۰۰ دانش‌آموز بود، ۱۸۹ پسر و ۲۱۱ دختر می‌باشد، به عبارت دیگر ۴۷/۳ درصد افراد نمونه آماری پسر و ۵۲/۸ درصد دختر بوده است.

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی دانش‌آموزان به تفکیک وضعیت جنسی

وضعیت جنسی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
مرد	۱۸۹	۴۷/۳	۴۷/۳
زن	۲۱۱	۵۲/۸	۱۰۰
جمع کل	۴۰۰	۱۰۰	

وضعیت پایه تحصیلی آزمودنی‌ها: پس از این که تعداد کل نمونه آماری مشخص شد، تعداد اختصاص یافته به هر پایه تحصیلی بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای و به نسبت دانش‌آموزان هر پایه تحصیلی، رشته تحصیلی و جنس دانش‌آموزان به دست آمد.

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی دانش‌آموزان به تفکیک پایه تحصیلی

وضعیت پایه تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
اولی عمومی	۱۷۴	۴۳/۵	۴۳/۵
دوم دبیرستان	۱۱۵	۲۸/۸	۷۲/۳
سوم دبیرستان	۱۱۱	۲۷/۸	۱۰۰
جمع کل	۴۰۰	۱۰۰	

وضعیت پایگاه اجتماعی والدین پاسخگویان: بعد از کدگذاری و متعادل کردن جواب‌های پاسخگویان، گویه‌های همسنگ شده با همدیگر تشکیل شاخص پایگاه اجتماعی را می‌دهند. نمره ۸ در شاخص‌های مذکور بیانگر پایگاه اجتماعی پایین و نمره ۳۰ نشان دهنده پایگاه اجتماعی بالای پاسخگویان است. نتایج به دست آمده گویای این مطلب است که باتوجه به میانگین به دست آمده به میزان ۱۸/۶۶ خانواده دانش‌آموزان نمونه آماری دارای منزلت اقتصادی-اجتماعی متوسطی بوده‌اند و واریانس به دست آمده به میزان ۱۷/۰۹ بیانگر انحراف مقادیر از میانگین خود و نشان دهنده تشتت و پراکندگی در منزلت اجتماعی خانواده دانش‌آموزان مورد مطالعه می‌باشد. بدین معنی که پایگاه اجتماعی والدین دانش‌آموزان متفاوت از همدیگر می‌باشد.

۸	۱۸/۶۶	۳۰
*		

جدول شماره (۳): آماره‌های توصیفی پایگاه اجتماعی والدین (سرپرست) پاسخگویان

تعداد مشاهدات	میانگین	واریانس	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
۴۰۰	۱۸/۶۶	۱۷/۰۹	۴/۱۳	۸	۳۰

میزان گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع: در این تحقیق جهت سنجش میزان گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع، از دانش‌آموزان نمونه آماری درخواست شد که از میان گروه‌های مطرح شده، گروه موردعلاقه خود را مشخص نمایند و سپس فراوانی داده‌ها مد نظر گرفته شد. از آن جایی که گرایش به نوع گروه‌ها حالت مقیاس اسمی دارد، نتایج به دست آمده بیانگر این واقعیت است که از ۴۰۰ نفر نمونه آماری، بیشتر دانش‌آموزان یعنی ۱۲۹ نفر (۳۲/۳ درصد) گروه نخبگان و دانشمندان را به عنوان گروه مرجع انتخاب کردند، و حداقل گروه انتخاب شده به گروه اقتصادی به فراوانی ۷ نفر یعنی ۱/۸ درصد مربوط است.

جدول شماره (۴): توزیع فراوانی گرایش دانش‌آموزان به گروه مرجع رفتاری به تفکیک نوع گروه‌ها

نوع گروه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۳۲/۳	۳۲/۳
گروه هنرمندان	۱۱۱	۲۷/۸	۶۰
گروه ورزشکاران	۶۳	۱۵/۸	۷۵/۸
گروه نظامیان	۳۶	۹	۸۴/۸
گروه مذهبی	۳۵	۸/۸	۹۳/۵
گروه سیاسی	۱۷	۴/۳	۹۷/۸
گروه اقتصادی	۷	۱/۸	۹۹/۵
سایر گروه‌ها	۲	۰/۵	۱۰۰
کل	۴۰۰	۱۰۰	

آزمون فرضیه شماره یک: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب میزان مشارکت اجتماعی آن‌ها متفاوت است. نتایج به دست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط میزان مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان و دانشمندان برابر $۱/۶۲ \pm ۳/۹۴$ ، در گروه هنرمندان برابر $۱/۸۰ \pm ۳/۴۶$ ، در گروه ورزشکاران برابر $۱/۴۹ \pm ۳/۸۸$ ، در گروه نظامیان برابر $۱/۷۴ \pm ۳/۹۷$ ، در گروه مذهبی برابر $۱/۴۹ \pm ۴/۲۲$ ، در گروه سیاسی برابر $۱/۴۸ \pm ۳/۷۶$ ، در گروه اقتصادی برابر $۱/۲۱ \pm ۵/۱۴$ ، و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $۳/۵۳ \pm ۲/۵۰$ بوده است.

جدول شماره (۵): آمار توصیفی میزان مشارکت اجتماعی و گرایش به گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه مجاز	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۳/۹۴	۱/۶۲	۰/۱۴	۰	۷
گروه هنرمندان	۶۳	۳/۴۶	۱/۸۰	۰/۲۲	۰	۷
گروه ورزشکاران	۱۱۱	۳/۸۸	۰/۴۹	۰/۱۴	۱	۷
گروه نظامیان	۳۶	۳/۹۷	۱/۷۴	۰/۲۹	۱	۷
گروه مذهبی	۳۶	۴/۲۲	۱/۴۹	۰/۲۵	۱	۷
گروه سیاسی	۱۷	۳/۷۶	۱/۴۸	۰/۳۵	۱	۶
گروه اقتصادی	۷	۵/۱۴	۱/۲۱	۰/۴۵	۴	۷
سایر گروه‌ها	۲	۲/۵۰	۳/۵۳	۲/۵۰	۰	۵
کل	۴۰۰	۳/۸۸	۱/۶۲	۰/۰۸	۰	۷

از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و میزان مشارکت اجتماعی به شکل فاصله‌ای سنجیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس استفاده کردیم. طبق معیار $F=۱/۷۱۸$ با سطح معنی‌داری $p=۰/۱۰۳$ می‌توان نتیجه گرفت که میزان مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع بر اساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری ندارد چون که سطح معنی‌داری آن از $۰/۰۵$ بیشتر است. پس H_0 قبول و H_1 رد می‌شود.

جدول شماره (۶): آزمون تحلیل واریانس میزان مشارکت اجتماعی و گرایش به نوع گروه مرجع ANOVA

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معنی‌داری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای مشارکت اجتماعی	میان گروه‌ها	۴/۴۸۶	۷	۳۱/۴۰۲	۱/۷۱۸	۰/۱۰۳
	بین گروه‌ها	۲/۶۱۰	۳۹۲	۱۰۲۳/۳۰۸		
	کل		۳۹۹	۱۰۵۴/۷۱۰		

آزمون فرضیه شماره دو: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع بر حسب میزان استفاده آن‌ها از رسانه‌های جمعی متفاوت است. نتایج به دست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط میزان استفاده از رسانه‌های جمعی توسط دانش‌آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان و علمی برابر $۰/۳۱ \pm ۲/۰۵$ ، در گروه هنرمندان برابر $۰/۳۰ \pm ۱/۹۶$ ، در گروه ورزشکاران برابر $۰/۳۵ \pm ۲/۰۳$ ، در گروه نظامیان برابر $۰/۳۱ \pm ۲/۱۱$ ، در گروه مذهبی برابر $۰/۲۹ \pm ۲/۰۳$ ، در گروه سیاسی برابر $۰/۳۳ \pm ۱/۸۸$ ، در گروه اقتصادی برابر $۰/۰۰ \pm ۲/۰۰$ و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $۰/۰۰ \pm ۲/۰۰$ بوده است.

جدول شماره (۷): آمار توصیفی استفاده از رسانه‌های جمعی و گرایش به گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه مجاز	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۲/۰۵۴۳	۰/۳۱۴۰۰	۰/۰۲۷۶۵	۱	۳
گروه هنرمندان	۶۳	۱/۹۶۸۳	۰/۳۰۹۴۴	۰/۰۳۸۹۹	۱	۳
گروه ورزشکاران	۱۱۱	۲/۰۳۶۰	۰/۳۵۴۹۱	۰/۰۳۳۶۹	۱	۳
گروه نظامیان	۳۶	۲/۱۱۱۱	۰/۳۱۸۷۳	۰/۰۵۳۱۲	۲	۳
گروه مذهبی	۳۶	۲/۰۳۸۶	۰/۲۹۵۶۳	۰/۰۴۹۹۷	۱	۳
گروه سیاسی	۱۷	۱/۸۸۲۴	۰/۳۳۲۱۱	۰/۰۸۰۵۵	۱	۲
گروه اقتصادی	۷	۲/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰	۲	۲
سایر گروه‌ها	۲	۲/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰	۲	۲
کل	۴۰۰	۲/۰۳۰۰	۰/۳۲۳۰۵	۰/۰۱۶۱۵	۱	۳

از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و میزان استفاده از رسانه‌های جمعی به شکل فاصله‌ای سنجیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. طبق معیار $F=۱/۲۸۵$ با سطح معنی‌داری $p=۰/۲۵۵$ می‌توان نتیجه گرفت که میزان استفاده از رسانه‌های جمعی توسط دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع بر اساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری ندارد چون که سطح معنی‌داری آن از $۰/۰۵$ بیشتر است. پس H_0 تایید و H_1 رد می‌شود.

جدول شماره (۸): آزمون تحلیل واریانس میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و گرایش به نوع گروه مرجع

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای استفاده از رسانه‌های جمعی	میان گروه‌ها	۰/۱۳۴	۷	۰/۹۳۶	۱/۲۸۷	۰/۲۵۵
	بین گروه‌ها	۰/۱۰۴	۳۹۲	۴۰/۷۰۴		
	کل		۳۹۹	۴۱/۶۴۰		

جدول شماره (۹): آمار توصیفی میزان دین‌داری و گرایش به گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه مجاز	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۴/۵۸۱۴	۱/۱۲۹۸۳	۰/۰۹۹۴۸	۱	۶
گروه هنرمندان	۶۳	۴/۰۷۹۴	۱/۲۳۵۲۶	۰/۱۵۵۶۳	۰	۶
گروه ورزشکاران	۱۱۱	۴/۳۱۵۳	۱/۳۱۴۱۳	۰/۱۲۴۷۳	۱	۶
گروه نظامیان	۳۶	۴/۶۹۴۴	۱/۲۱۴۶۶	۰/۲۰۲۴۴	۱	۶
گروه مذهبی	۳۶	۴/۸۵۷۱	۱/۱۶۶۷۷	۰/۱۹۷۲۲	۱	۶
گروه سیاسی	۱۷	۴/۰۵۸۸	۱/۳۹۰۳۲	۰/۳۳۷۲۷	۱	۶
گروه اقتصادی	۷	۳/۴۲۸۶	۱/۳۹۷۲۸	۰/۵۲۸۱۲	۲	۶
سایر گروه‌ها	۲	۳/۵۰۰۰	۲/۱۲۱۳۲	۱/۵۰۰۰۰	۲	۵
کل	۴۰۰	۴/۴۱۵۰	۱/۲۵۱۶۸	۰/۰۶۲۵۸	۰	۶

آزمون فرضیه شماره سه: با توجه به جدول بالا، گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع بر حسب میزان دین‌داری آن‌ها متفاوت است. نتایج بدست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط دین‌داری دانش‌آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان و علمی برابر $۱/۱۲ \pm ۴/۵۸$ ، در گروه هنرمندان برابر $۱/۲۳ \pm ۴/۰۷$ ، در گروه ورزشکاران برابر $۱/۳۱ \pm ۴/۳۱$ ، در گروه نظامیان برابر $۱/۲۱ \pm ۴/۶۹$ ، در گروه مذهبی برابر $۱/۱۶ \pm ۴/۸۵$ ، در گروه سیاسی برابر $۱/۳۹ \pm ۴/۰۵$ ، در گروه اقتصادی برابر $۱/۳۹ \pm ۳/۴۲$ ، و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $۲/۱۲ \pm ۳/۵۰$ بوده است. از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و میزان دین‌داری به شکل فاصله-ای سنجیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه استفاده شد. طبق معیار $F=۳/۰۲۸$ با سطح معنی‌داری $p=۰/۰۰۴$ می‌توان نتیجه گرفت که میزان دین‌داری دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع بر اساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری دارد چون که سطح معنی‌داری آن از $۰/۰۵$ کمتر است. پس H_0 رد و H_1 تایید می‌شود.

جدول شماره (۱۰): آزمون تحلیل واریانس میزان دین‌داری و گرایش به نوع گروه مرجع

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموعه مربعات	F	معناداری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای میزان دین‌داری	میان گروه‌ها	۴/۵۸۱	۷	۲۲/۰۶۷	۳/۰۲۸	۰/۰۰۴
	بین گروه‌ها	۱/۵۱۳	۳۹۲	۵۹۳/۰۴۳		
کل			۳۹۹	۶۲۵/۱۱۰		

آزمون فرضیه شماره چهار: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع بر حسب میزان پیشرفت تحصیلی آن‌ها متفاوت است. نتایج به دست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت در بین گروه‌های مرجع مطرح شده در پرسشنامه بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان و علمی برابر $1/64 \pm 4/91$ ، در گروه هنرمندان برابر $1/87 \pm 3/95$ ، در گروه ورزشکاران برابر $1/83 \pm 4/44$ ، در گروه نظامیان برابر $1/67 \pm 4/66$ ، در گروه مذهبی برابر $1/87 \pm 5/05$ ، در گروه سیاسی برابر $1/50 \pm 4/41$ ، در گروه اقتصادی برابر $1/79 \pm 4/71$ و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $1/76 \pm 4/50$ بوده است.

جدول شماره (۱۱): آمار توصیفی میزان پیشرفت تحصیلی و گرایش به گروه مرجع بر حسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه مجاز	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۴/۹۱۴۷	۱/۶۴۹۰۱	۰/۱۴۵۱۹	۱	۸
گروه هنرمندان	۶۳	۳/۹۵۲۳	۱/۸۷۰۲۱	۰/۲۳۵۶۲	۱	۷
گروه ورزشکاران	۱۱۱	۴/۴۴۱۴	۱/۸۳۷۴۱	۰/۱۷۴۴۰	۱	۸
گروه نظامیان	۳۶	۴/۶۶۶۷	۱/۶۷۳۳۲	۰/۲۷۸۸۹	۱	۷
گروه مذهبی	۳۶	۵/۰۵۷۱	۱/۷۸۱۳۲	۰/۳۰۱۱۰	۱	۸
گروه سیاسی	۱۷	۴/۴۱۱۸	۱/۵۰۲۴۵	۰/۳۶۴۴۰	۲	۷
گروه اقتصادی	۷	۴/۷۱۴۳	۱/۷۹۹۴۷	۰/۶۸۰۱۴	۱	۶
سایر گروه‌ها	۲	۴/۵۰۰۰	۰/۷۰۷۱۱	۰/۵۰۰۰۰	۴	۵
کل	۴۰۰	۴/۵۹۵۰	۱/۷۶۸۸۴	۰/۰۸۸۴۴	۱	۸

از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و میزان پیشرفت تحصیلی به شکل فاصله‌ای سنجیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه استفاده شد. طبق معیار $F=2/345$ با سطح معنی‌داری $p=0/024$ می‌باشد. می‌توان نتیجه گرفت که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع بر اساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری دارد چون که سطح معنی‌داری آن از $0/05$ کمتر است. پس H_0 رد و H_1 تایید می‌شود.

جدول شماره (۱۲): آزمون تحلیل واریانس میزان پیشرفت تحصیلی و گرایش به نوع گروه مرجع

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای پیشرفت تحصیلی	میان گروه‌ها	۷/۱۶۷	۷	۵۰/۱۷۰	۲/۳۴۵	۰/۰۲۴
	بین گروه‌ها	۳/۰۵۷	۳۹۲	۱۱۹۸/۲۲۰		
کل			۳۹۹	۱۲۴۸/۳۹۰		

آزمون فرضیه شماره پنج: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع بر حسب جنس آن‌ها متفاوت است. از آن جایی که جنس به صورت متغیر اسمی دو حالتی و گرایش به نوع گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی

است از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف دو نمونه‌ای استفاده شد. طبق معیار $Z=2/175$ با سطح معنی‌داری $p=0/000$ می‌باشد. می‌توان نتیجه گرفت که جنسیت دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع تفاوت معنی‌داری دارد چون که سطح معنی‌داری آن از $0/05$ کمتر است. پس H_0 رد و H_1 تایید می‌شود.

جدول شماره (۱۳): آزمون کولموگروف-اسمیرنوف دو نمونه‌ای بین دو متغیر جنس و گرایش به نوع گروه مرجع

متغیر	تفاوت مطلق	تفاوت مثبت	تفاوت منفی	Z	سطح معناداری
گرایش به گروه مرجع	0/218	0/218	0/000	2/175	0/000

آزمون فرضیه شماره شش: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب سطح پایگاه اجتماعی خانواده-های آن‌ها متفاوت است. نتایج به دست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط سطح پایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده‌های دانش‌آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان و علمی برابر $0/33 \pm 1/93$ ، در گروه هنرمندان برابر $0/34 \pm 1/90$ ، در گروه ورزشکاران برابر $0/18 \pm 1/96$ ، در گروه نظامیان برابر $0/41 \pm 2/00$ ، در گروه مذهبی برابر $0/38 \pm 1/82$ ، در گروه سیاسی برابر $0/46 \pm 1/70$ ، در گروه اقتصادی برابر $0/37 \pm 1/85$ و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $0/00 \pm 2/00$ بوده است. بیشترین تفاوت در گروه نظامیان ($2/41$) و کمترین تفاوت در گروه خانواده ($2/00$) می‌باشد.

جدول شماره (۱۴): آمار توصیفی سطح پایگاه اجتماعی و گرایش به گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه معیار	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	129	1/9302	0/33509	0/2950	1	3
گروه هنرمندان	63	1/9048	0/34614	0/4361	1	3
گروه ورزشکاران	111	1/9640	0/18723	0/1777	1	2
گروه نظامیان	36	2/0000	0/41404	0/6901	1	3
گروه مذهبی	36	1/8286	0/38239	0/6463	1	2
گروه سیاسی	17	1/7059	0/46967	0/11391	1	2
گروه اقتصادی	7	1/8571	0/37796	0/14286	1	2
سایر گروه‌ها	2	2/0000	0/00000	0/00000	2	2
کل	400	1/9225	0/32674	0/1634	1	3

از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و سطح پایگاه اجتماعی به شکل فاصله‌ای سنجیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. طبق معیار $F=2/161$ با سطح معنی‌داری $p=0/037$ می‌باشد. می‌توان نتیجه گرفت که سطح پایگاه اجتماعی دانش‌آموزان بر گرایش آن‌ها

به نوع گروه مرجع براساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری دارد چون که سطح معنی‌داری آن از ۰/۰۵ کمتر است. پس H_۱ رد و H_۰ تایید می‌شود.

جدول شماره (۱۵): آزمون تحلیل واریانس سطح پایگاه اجتماعی و گرایش به نوع گروه مرجع

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای پایگاه اجتماعی	میان‌گروه‌ها	۰/۲۲۶	۷	۱/۵۸۳	۲/۱۶۱	۰/۰۳۷
	بین‌گروه‌ها	۰/۱۰۵	۳۹۲	۴۱/۰۱۵		
	کل		۳۹۹	۴۲/۵۹۸		

آزمون فرضیه شماره هفت: گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع برحسب شیوه مدیریت خانواده‌های آن‌ها متفاوت است. نتایج به دست آمده از آمار توصیفی داده‌ها نشان می‌دهد که متوسط شیوه مدیریت خانواده‌های دانش‌آموزان مورد مطالعه در گرایش به نوع گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها متفاوت است که این تفاوت در بین گروه‌های مرجع مطرح شده در پرسشنامه بدین شرح می‌باشد. در گروه نخبگان علمی برابر $۰/۶۸ \pm ۳/۶۰$ ، در گروه هنرمندان برابر $۰/۹۱ \pm ۳/۴۲$ ، در گروه ورزشکاران برابر $۰/۷۹ \pm ۳/۴۹$ ، در گروه نظامیان برابر $۰/۹۶ \pm ۳/۶۱$ ، در گروه مذهبی برابر $۰/۷۰ \pm ۳/۴۵$ ، در گروه سیاسی برابر $۰/۶۲ \pm ۳/۴۷$ ، در گروه اقتصادی برابر $۰/۹۷ \pm ۳/۵۷$ و در سایر گروه‌ها (خانواده) برابر $۰/۷۰ \pm ۲/۵۰$ بوده است.

جدول شماره (۱۶): آمار توصیفی شیوه مدیریت خانواده‌ها و گرایش به گروه مرجع برحسب نوع گروه‌ها

نوع گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اشتباه مجاز	حداقل	حداکثر
گروه نخبگان و علمی	۱۲۹	۳/۶۰۴۷	۰/۶۸۹۴۱	۰/۰۶۰۷۰	۲	۵
گروه هنرمندان	۶۳	۳/۴۲۸۶	۰/۹۱۰۷۷	۰/۱۱۴۷۵	۱	۵
گروه ورزشکاران	۱۱۱	۳/۴۹۵۵	۰/۷۹۶۲۹	۰/۰۷۵۵۸	۱	۶
گروه نظامیان	۳۶	۳/۶۱۱۱	۰/۹۶۴۴۵	۰/۱۶۰۷۴	۱	۶
گروه مذهبی	۳۶	۳/۴۵۷۱	۰/۷۰۰۵۴	۰/۱۱۸۴۱	۲	۵
گروه سیاسی	۱۷	۳/۴۷۰۶	۰/۶۲۴۲۶	۰/۱۵۱۴۱	۲	۴
گروه اقتصادی	۷	۳/۵۷۱۴	۰/۹۷۵۹۰	۰/۳۶۸۸۶	۲	۵
سایر گروه‌ها	۲	۲/۵۰۰۰	۰/۷۰۷۱۱	۰/۵۰۰۰۰	۲	۳
کل	۴۰۰	۳/۵۳۲۵	۰/۷۸۸۰۶	۰/۰۳۹۴۰	۱	۶

از آن جایی که انواع مختلف گروه مرجع به صورت متغیر اسمی چند حالتی و شیوه مدیریت خانواده‌ها به شکل فاصله‌ای سنجدیده می‌شوند. بنابراین از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. طبق معیار $F=۰/۹۴۱$ با سطح معنی‌داری $p=۰/۴۷۵$ می‌توان نتیجه گرفت که شیوه مدیریت خانواده‌های دانش‌آموزان بر گرایش

آن‌ها به نوع گروه مرجع براساس انواع گروه‌ها تفاوت معنی‌داری ندارد چون که سطح معنی‌داری آن از ۰/۰۵ بیشتر است. پس H_0 رد و H_1 تایید می‌شود.

جدول شماره (۱۷): آزمون تحلیل واریانس شیوه‌ی مدیریت خانواده‌ها و گرایش به نوع گروه مرجع ANOVA

متغیر	گروه‌ها	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری
گرایش به نوع گروه مرجع بر مبنای شیوه مدیریت	میان گروه‌ها	۰/۵۸۵	۷	۴/۰۹۳	۰/۹۴۱	۰/۴۷۵
	بین گروه‌ها	۰/۶۲۲	۳۹۲	۲۴۳/۷۰۴		
	کل		۳۹۹	۲۴۷/۷۹۷		

نتایج و تحلیل‌های چند متغیره تحقیق (رگرسیون چند متغیره): در این بخش از یافته‌های تحقیق به تحلیل رگرسیونی چند متغیره از داده‌ها پرداخته شده است. هدف از این تحلیل مشخص نمودن سهم و رابطه متغیرهای مستقل در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته (گرایش به نوع گروه مرجع) است. در پژوهش حاضر با استفاده از رگرسیون چند متغیره به تبیین متغیر وابسته از طریق برآورد سهم هر متغیر مستقل پرداختیم. در این مدل کلیه متغیرهای مستقل که برگرفته از چارچوب نظری تحقیق می‌باشد، جهت محاسبه مقدار پیش‌بینی متغیر وابسته وارد معادله شده‌اند، نتایج رگرسیون عوامل اجتماعی تبیین کننده گرایش به نوع گروه مرجع در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اردبیل را نشان می‌دهد که از میان متغیرهای وارد شده در معادله مجموعاً چهار متغیر در مدل نهایی باقی مانده‌اند که بیشترین تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. ضریب نهایی رگرسیون چند متغیره $R=0/۳۴۶$ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (گرایش به نوع گروه مرجع) ارتباط وجود دارد، و مجذور آن یعنی ضریب تعیین تعدیل شده به میزان $0/۰۶۱$ بیانگر درصد تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای وارد در معادله می‌باشد. یعنی $۶/۱$ درصد از کل تغییرات میزان گرایش را در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه در شهر اردبیل وابسته به ۷ متغیر مستقل ذکر شده در این معادله می‌باشد. لازم به ذکر است ضریب تبیین تصحیح شده به میزان $0/۰۶۱$ بوده و می‌توان چنین نتیجه گرفت که درصد واقعی اصلاح شده و خالص و میزان تبیین تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل، $۶/۱$ درصد است. در واقع متغیرهای انتخاب شده $۶/۱$ درصد از عوامل مرتبط بر گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری را کنترل کرده و $۹۳/۹$ درصد از عوامل خارج از قلمرو این تحقیق می‌باشد که باید در تحقیقات دیگر معلوم شود. با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون $F=۲/۴۵۶$ در سطح خطای کوچک‌تر از $0/۰۱$ ، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب از هفت متغیر مستقل و یک متغیر وابسته با مقدار $Sig=0/۰۰۷$ معنی‌دار می‌باشد.

جدول شماره (۱۸): آزمون رگرسیون متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۶۰/۲۲۱	۱۰	۶/۰۲۲	۲/۴۵۶	۰/۰۰۷
باقیمانده	۹۳/۷۱۲	۳۸۰	۲/۴۵۲		
کل	۹۹۱/۹۳۴	۳۹۰			

در بخش بررسی ارتباط هر متغیر مستقل در مدل و همچنین میزان همبستگی بین آن‌ها، می‌توان گفت که تفسیر ضرایب رگرسیونی براساس ضریب بتا (Beta) انجام می‌گیرد. زیرا این آماره نشان دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته تحقیق می‌باشد. بنابراین، می‌توانیم با استفاده از آن، سهم هر متغیر مستقل در مدل را مشخص کنیم. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که: اولاً: ارتباط چهار متغیر، پایگاه اجتماعی، میزان دین‌داری، سطح پیشرفت تحصیلی و جنس بر گرایش به نوع گروه مرجع دانش‌آموزان معنی‌دار است. اما متغیرهای دیگر به خاطر این که سطح خطای مقدار T آن‌ها بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد، در نتیجه این متغیرها برگرایش به نوع گروه مرجع رفتاری ارتباط نداشته‌اند. ثانیاً: متغیر پیشرفت تحصیلی با ضریب رگرسیونی ۰/۰۵۵، متغیر پایگاه اجتماعی با ضریب رگرسیونی ۰/۰۵۰ و متغیر دین‌داری با ضریب رگرسیونی ۰/۰۴۲ به ترتیب بالاترین ارتباط را با گرایش به نوع گروه دارند. برای تفسیر ضرایب رگرسیونی در مورد متغیر پیشرفت تحصیلی می‌توان گفت که به ازای افزایش یک انحراف استاندارد در متغیر سطح پیشرفت تحصیلی، میزان گرایش به نوع گروه در فرد به میزان ۰/۰۵۶ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت. جهت تعیین مقدار ارتباط و معنی‌داری t برای متغیرهای داخل مدل، جدول زیر ارائه شده است.

جدول شماره (۱۹): متغیرهای باقیمانده در مدل نهایی

متغیرها	B	اشتباه معیار	Beta	T	سطح معنی‌داری
پایگاه اجتماعی	-۰/۶۰۵	۰/۲۴۹	-۰/۱۲۳	-۲/۴۲۰	۰/۰۱۶
جنس	-۰/۵۴۰	۰/۱۶۲	-۰/۱۶۹	-۳/۳۳۱	۰/۰۰۱
میزان دین‌داری	۰/۱۰۹	۰/۱۳۳	۰/۰۴۲	۰/۸۲۰	۰/۰۴۲
پیشرفت تحصیلی	۰/۱۱۰	۰/۱۰۲	۰/۰۵۵	۱/۰۷۸	۰/۰۲۸

در شرح ستون‌های جدول فوق لازم به ذکر است که اطلاعات زیر ارائه شود.
 ستون اول: متغیرهای مستقل که دارای مدل رگرسیونی شده‌اند.
 ستون دوم: B، ضریب رگرسیون ناقص هر یک از متغیرها.
 ستون سوم: SED، اشتباه معیار هر یک از ضرایب رگرسیون ناقص.
 ستون چهارم: Beta، ضریب رگرسیون ناقص استاندارد شده.
 ستون پنجم: T، کمیت t برای آزمون معنی‌داری ضرایب رگرسیون ناقص.
 ستون ششم: Sig T، سطح معنی‌داری کمیت t.

نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل تحقیق حاکی از آن است که بین متغیرهای مشارکت اجتماعی ($P=0/103$)، استفاده از رسانه‌های جمعی ($P=0/255$) و شیوه مدیریت خانواده‌ها ($P=0/475$) با گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود ندارد، و با تغییرات آن‌ها، گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوت نیافته است، ولی بین متغیرهای دین‌داری ($P=0/004$)، پیشرفت تحصیلی ($P=0/024$)، جنس ($P=0/000$) و پایگاه اجتماعی ($P=0/037$) با گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود دارد و با تغییرات آن‌ها گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوت یافته است.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان نقشی در گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع ندارد، در صورتی که نظریه‌پردازان مشارکت اجتماعی را نوع داشتن هدف و بردن سهم و یک حرکت آگاهانه و فعال می‌دانند که برای افراد مسئولیت‌آور است. مانند نظریه‌های آلن بیرو و شجاعی. یافته‌های دیگر تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود ندارد، بررسی یافته‌ها حاکی از آن است که رسانه‌ها می‌توانند با ارائه الگوهای رفتاری، چهارچوب‌های مرجع و اطلاعات مطلوب، به افزایش مهارت‌های شهروندی و شکل‌گیری رفتارهای مدنی کمک کنند. این مسئله به خصوص در مورد رسانه‌های جدیدتر مانند اینترنت، ماهواره و تلویزیون‌های تعاملی، بیشتر مورد تأکید قرار گرفته است.

از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر این است که بین میزان دین‌داری دانش‌آموزان و گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود دارد، و با تغییرات میزان دین‌داری دانش‌آموزان، گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع رفتاری متفاوت می‌شود که این یافته‌ها، با نظریه‌های گلاک و استارک، گرهارد لسنکی و همیل فارب همخوانی دارد.

از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر این است که بین گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری و میزان پیشرفت تحصیلی آن‌ها تفاوتی معنی‌داری وجود دارد، و با تغییرهای سطح تحصیلات دانش‌آموزان، گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوت یافته است ($P=0/004$). به عبارت دیگر پاسخگویانی که از تحصیلات بالایی برخوردار بوده‌اند بصورت متفاوت به نوع گروه مرجع رفتاری گرایش داشته‌اند. یافته‌های این پژوهش با نظریه‌های تالکوت پارسونز همسو است.

از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر این است که بین سطح پایگاه اجتماعی و اقتصادی سرپرست خانواده‌ها و گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود دارد، و با تغییرهای سطح پایگاه اجتماعی دانش‌آموزان گرایش آن‌ها به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوت یافته است ($P=0/037$). یافته‌های این پژوهش با نظریه‌های رابرت کی. مرتن، تالکوت پارسونز همسو و هماهنگ است.

نتایج تحقیقات مرتن نشان می‌دهد که انتخاب گروه مرجع تابع توانایی گروه‌ها برای تامین منزلت و پرستیژ اجتماعی، بر اساس ساختار نهادی جامعه، برای افراد است. بنابراین تامین منزلت اجتماعی، پایه و عامل اصلی انتخاب گروه مرجع است و هم‌چنین در نظام‌های اجتماعی باز که میزان تحرک اجتماعی نسبتاً بالاست، گرایش به انتخاب گروه‌های مرجع غیر عضویت بیشتر است. زیرا در این نوع جوامع انتقال به سایر گروه‌ها و طبقات رایج‌تر و جامعه‌پذیری پیشینی کم هزینه‌تر و پر فایده‌تر است. از طرف دیگر پایگاه اجتماعی و ویژگی‌های اجتماعی افراد در انتخاب گروه مرجع توسط آن‌ها تاثیر دارد.

از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر این است که بین شیوه مدیریت خانواده‌ها و گرایش دانش‌آموزان به نوع گروه مرجع رفتاری تفاوتی معنی‌داری وجود ندارد ($P=0/475$). از این رو می‌توان اذعان داشت که شیوه مدیریت خانواده‌های پاسخگویان نقشی در گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری آنان نداشته است. در حالی که از دیدگاه آنتونی گیدنز، در جامعه امروزی اجتماعی شدن پیش از همه در یک زمینه کوچک خانوادگی رخ می‌دهد. بیشتر کودکان انگلیسی نخستین سال‌های زندگی خود را در درون یک واحد خانوادگی شامل مادر، پدر و شاید یک یا دو فرزند دیگر سپری می‌کنند برعکس در بسیاری از فرهنگ‌های دیگر، عمه‌ها و خاله‌ها، عموها یا دایی‌ها و نوه‌ها غالباً جز یک خانواده واحد بوده و مراقب کودکان اطفال بسیار خردسال را به عهده دارند. از دیدگاه کوهن تجارب والدین بر توفیق بچه‌ها موثر است حتی با کمال تعجب مشاهده می‌کنند که تجارب آن‌ها ممکن است مانع توفیق بچه‌ها شود.

حال نظر به این که پژوهش حاضر حول محور بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش‌آموزان دوره متوسطه به نوع گروه مرجع رفتاری در شهر اردبیل انجام شده است. می‌توان به صورت علمی و با نگاه جامعه‌شناسانه، برای رسیدن به درک واقع‌گرایانه از علل اجتماعی، گرایش دانش‌آموزان سخن گفت. با استفاده از آمار استنباطی و با روش رگرسیون چند متغیره این نتیجه حاصل شد که متغیرهای مطرح شده در این تحقیق به عنوان متغیرهای مستقل (عوامل اجتماعی) به میزان ۶/۱ درصد تغییرهای متغیر وابسته که گرایش به نوع گروه مرجع است، را تبیین می‌کند.

پیشنادهای تحقیق

- خانواده (هسته‌ای و گسترده) و بررسی گونه‌های اقتدار در خانواده و تاثیر آن بر گرایش به نوع گروه مرجع رفتاری افراد خانواده مورد تحقیق قرار گیرد.
- مطالعه تطبیقی میزان تاثیر محیط‌ها، زمینه‌ها و بسترهای گوناگون اجتماعی بر گرایش افراد به نوع گروه‌ها مورد بررسی قرار گیرد.
- استفاده بیشتر از تکنیک‌های خاص تحقیق در پژوهش‌های اجتماعی و بکارگیری شیوه‌های فرافکن در طراحی گویه‌های پرسشنامه مورد توجه قرار گیرد.
- بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به نوع گروه‌ها در سنین مختلف در اقشار گوناگون جامعه.

- بررسی محتوی و مطالب برنامه‌های رسانه‌های گروهی در ارتباط با گرایش به نوع گروه‌ها.

منابع

- آرون، ر. (۱۳۷۲). *مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی*. ترجمه: ب. پرهام. تهران: چاپ سهند.
- آلن، ب. (۱۳۷۵). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه: ب. ساروخانی. تهران: انتشارات کیهان.
- بایندر، م. ر. (۱۳۸۲). بررسی نقش رسانه‌ها در آموزش مهارت‌های شهروندی و رفتارهای مدنی. *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*. سال دهم، شماره ۳۳.
- تنهایی، ا. ج. (۱۳۷۴). *نظریه‌های جامعه‌شناسی*. تهران: خردمند.
- حبیب پورگتایی، ک؛ و دیگری. (۱۳۸۸). *راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی*. تهران: متفکران.
- دوچ، م؛ و همکار. (۱۳۷۴). *نظریه‌ها در روان‌شناسی اجتماعی*. ترجمه: م. کتبی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۸). *آنا‌تومی جامعه‌شناسی*. تهران: انتشار شرکت سهامی.
- ریتزر، ج. (۱۳۷۷). *نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. تهران: نشر علمی.
- ستوده، ه. ا. (۱۳۸۰). *آسیب‌شناسی اجتماعی*. تهران: نشر ارسباران.
- سیلانی، م. (۱۳۸۲). *شناسایی الگوهای رایج رفتاری و عوامل موثر بر پذیرش این الگوها بین دانشجویان دانشگاه-های شهر کرمان*. پایان‌نامه کارشناسی، دانشگاه شهید باهنر.
- قنادان، م؛ و دیگری. (۱۳۷۵). *جامعه‌شناسی مفاهیم کلیدی*. تهران: نشر آوای نور. چاپ سوم.
- کرایب، ی. (۱۳۷۸). *نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس*. ترجمه: ع. مخبر. تهران: انتشارات آگه.
- کوزر، ل؛ و همکار. (۱۳۷۸). *نظریه بنیادی جامعه‌شناختی*. ترجمه: ف. ارشاد. تهران: نشر نی.
- گروتر، چ. (۱۳۷۸). *جامعه‌شناسی مرتن*. ترجمه: ز. کسای. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۷). *جامعه‌شناسی*. ترجمه: م. صبوری. تهران: نشر نی. چاپ اول.
- محسنی، م. (۱۳۷۵). *بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران*. معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- نیک‌گهر، ع. ا. (۱۳۸۱). *مبانی جامعه‌شناسی*. تهران: رایزن.
- همیلتون، م. (۱۳۸۱). *جامعه‌شناسی دین*. ترجمه: م. ثلاثی. تهران: موسسه فرهنگی انتشارات تیبان.

Merton, robert k. (1968). *Social theory and social structure*. enlarged edition. newyourk: free. Press Reckless, walter. (1973). *The crime problem*. Enlarged newyourk: Appleton.